

Mellem FORPLIGTELSE OG DISTANCE

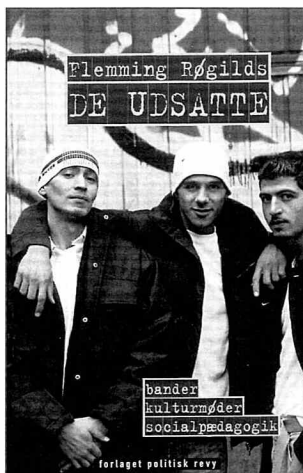
– tre tilgange til ungdomsstudier

Af Stephen Dobson

De Udsatte, skrevet af Flemming Røgilds, giver en dyb indsigt i marginaliserede unges liv og erfaringer i København. Hans bog er et nyttigt supplement til to andre mere generelle bøger om ungdommen. Kåre Heggens *Risiko og forhandlinger – Ungdomssosiologiske emner* og Halvor Fauske og Tormod Øias *Oppvekst i Norge*, bidrager med mere generelle oversigter over forskellige forskningsperspektiver på ungdom, og de har begge et kapitel, der handler specielt om marginal ungdom. Eftersom disse bøger er skrevet på dansk og norsk, er de udelukkende tilgængelige for folk med kendskab til mindst et skandinavisk sprog. Det er ikke nødvendigvis et problem, hvis formålet er at bestemme den særlige karakter i de skandinaviske ungdomsstudier. Men ingen af disse tre bøger forsøger dog at gøre det.

Forskellen mellem bøgerne bliver hurtigt tydelig. Røgilds bog er baseret på et dybere og mere forpligtet møde med ungdommen. Hans dagsorden er tosidet. På den ene side er det hans formål at vise den etnisk marginaliserede ungdoms erfaringer. På den anden side vil han sætte fokus på flere former for socialpædagogik, der praktiseres af forskellige professionelle grupper – fx det lokale politi og dem, der arbejder med de unge. Heggen, Fauske og Øia fremstår i deres bøger som forskere, der anlægger et distanceret og teoretisk blik ikke bare på den marginaliserede ungdom, men på ungdom generelt. Ganske vist fremlægger de empiriske data, men de har ofte mere statistisk end etnografisk karakter. Der, hvor de scorer højt, er der, hvor de forbinder flere teorier med allerede kendte data. Røgilds, derimod, er mere forsigtig og selektiv i valget af teorier, som han præsenterer og bruger.

I den følgende anmeldelse¹⁾ vil jeg lægge mest vægt på Røgilds bog, fordi de teoretiske diskussioner og de praktiske konsekvenser af dem, som bliver præsenteret i de to andre bøger, er velkendt stof for de fleste forskere inden for ungdomsstudier.

*De Udsatte – båndet, kultur-
møder, socialpædagogik.*
af Flemming Røgilds,
Forlaget politisk revy.
277 s., 268,- kr.

*Risiko og forhandlinger –
Ungdomssosilogiske emner*
af Kåre Heggen,
Abstract Forlag, 2004.
172 s., 265,- kr.

Oppvekst i Norge
af Halvor Fauske og
Tormod Øia,
Abstract Forlag, 2003.
332 s., 339,- kr.

Heggen opfatter debatten om ungdommen som skarpt opdelt på to standpunkter. Det første standpunkt, inspireret af Giddens og Beck, går ud på, at dagens ungdom bliver kaldt ”ny ungdom”, fordi den har været mere reflekteret og uafhængig af forældrene, når det gælder valg af uddannelse og livsstil. De ”nye unge” bruger højst sandsynligt nettet og studerer på en fleksibel måde. (s. 55) De er udsat for samfundsformer, der er karakteriseret af risiko i højere grad end af stabilitet og tradition. Det andet, modsatte, standpunkt går ud på, at ungdommen i dag fortsat, som tidligere generationer, er tæt knyttet til deres familie, sociale klasse og lokale miljø. (s. 151) Sådan som jeg forstår Heggen, hælder han mest til det sidste standpunkt. Han fremhæver den norske forsknings fortsatte tætte forbindelse mellem forældrenes sociale klasse og de unges valg af uddannelsesforløb i de såkaldte eliteprofessioner, fx jura, medicin og arkitektur. (s. 47) Men Heggen er fortsat åben over for den rolle, som valg af livsstil spiller, og hvordan de unge investerer i forbrug og akkumulation af kulturel kapital.

Heggens kapitel om den marginale ung-

dom starter (s. 119) med et argument om, at hvis de unge står over for flere valg, så er det rimeligt at antage, at nogle vil blive marginaliseret og mindre integreret i arbejde og uddannelse. Han forbinder dette synspunkt med Beck/Giddens standpunkt om, at disse unge faktisk kan ende med selv at vælge hverken at studere eller arbejde. Men han bemærker også, at der kan være andre mindst lige så sandsynlige forklaringer: Strukturelle faktorer (fx høj arbejdsløshed), færre voksne rollemodeller (forstået som ustabile og svage betydningsfulde andre) og enkelt individer, der bliver udsat for mobning (fx på grund af overvægt).

Har Heggen mon sit eget, lad os sige ”norske perspektiv” på ungdomserfaringer? I hvor høj grad dette er tilfældet, viser sig i hans referencer til egen forskning og hans interesse for situationen for de unge på landet i modsætning til storbyungdommen. Han refererer til forskellen mellem teenager drenge på landet, som er mindre tilbøjelige til at søge uddannelse end deres kvindelige modpart, der flytter til byerne for at få uddannelse. Men Heggen ser ikke centret-med-muligheder versus periferien-med-færre muligheder som en passende

analytisk ramme for en forklaring på de forskellige ungdomserfaringer. Billedet er, som han forklarer, mere komplekst: ” ... mange unge på landet ser ud til at have et positivt syn på deres hjemegn og ser forskellige fremtidsmuligheder for sig”. (s. 116)

I Fauske og Øias bog om at vokse op i Norge giver de teorier, forfatterne præsenterer, en mere historisk oversigt end Heggen. Indledningskapitlet fx diskuterer natur og opdragelse fra Rousseau til Darwin og DNA. Samtidig præsenteres ungdomsdebatten som en diskussion om udviklingsfaserne fra barndom til voksenliv og holdbarheden i perspektivet om overgangsriter. Der er kapitler, der handler om børn og ungdom historisk set (kapitel 2), nye former for familier (kapitel 3), den rolle livsstilen spiller og ligestillede gruppers omgangsformer (kapitel 5). Hvert enkelt af disse kapitler kombinerer teorien med en præsentation af relevante eksempler hentet fra norsk forskning, herunder deres egen. Styrken i denne bog ligger i, at den hele tiden har fokus på norske erfaringer. På intet sted er dette mere tydeligt end i kapitel 4, der handler om uddannelse og overgangen fra skole til arbejde. Det giver et godt overblik over den uddannelsesrevolution, der har sikret, at de videregående og højere uddannelser i Norge er blevet ’masseuddannelser’ og den nyere uddannelsesreform af den norske grundskole og ungdomsuddannelser. Kapitlet diskuterer arbejdsløshedens rolle og behovet hos de unge for at flytte ind til de større steder og dermed forlade hjemmet.

Det kapitel, der handler om den del af ungdommen, der er udsat for marginalisering, fremhæver i lighed med Heggen de strukturelle og de individuelle faktorer. Men der lægges derudover en større vægt på den marginalisering, der er knyttet til den samfundsmæssige fragmentering af de fælles værdier, og hvordan samfundet vælger at definere nogle former for ungdomsaktiviteter som samfundsskadelige. Som eksempler diskuteres ungdomserfaringer med kriminalitet, vold, mobning og brugen af alkohol og narkotika.

Argumenterer mon Fauske og Øia for deres egen særlige opfattelse af norske

ungdomserfaringer? Det kommer tydeligt frem i det sidste kapitel i bogen. De er mere positive over for Giddens’ og Becks ideer end Heggen. De bruger dem til at fremhæve, hvordan ungdommen i Norge er bedre i stand til at vælge og dermed forlænge den tid, de unge er under uddannelse, inden de begynder at arbejde. Det skyldes blandt andet demografiske faktorer: Færre unge på arbejdsmarkedet, der leder efter job. De bemærker også forskellen mellem generationerne, et fremtrædende perspektiv i halvtredserne, der må revideres eller nuanceres yderligere.

Situationen nu er den, at børn og unge gennem forskellige medier får adgang til ting, som de voksne er mindre i stand til eller mindre villige til at snakke om. (s. 258) Fauske og Øia er også af den opfattelse, at ungdommen er mere orienteret mod individuelle end mod kollektive motiver og værdier. (s. 273) De er ikke nødvendigvis mere positive for den stærkere fokusering på individet og livsstilsforbruget. Men de taler mere end Heggen for holdbarheden i Giddens, Bauman og Beck, når spørgsmålet teoretiseres. Deres politiske standpunkt er mindre klart end Røgilds, som vi skal se. De foretrækker at indtage en objektiv rolle som samfundsforskere, der villigt præsenterer data fra undersøgelser om ungdommen og teoretiserer over dem. Røgilds vil måske mene, at de gør det fra deres ”akademiske elfenbenstårn” (”ivory tower of academia”).

Røgilds er i *De Udsatte* mere optaget af, at den etniske minoritetsungdom er mere tilbøjelig til at blive outsiders og dermed ekskluderet. Som en slags talsmand for disse unge er hans politiske ståsted tydeligt: Han er modstander af, at forskellige aktører – politikere og politiet – har sat ungdommen i bås som lovbrydere.

At forstå eller fortolke titlen på bogen *De udsatte* er ikke let. *De udsatte* kan betyde *de sårbare* eller *outsiderne*. *De sårbare* kan give det indtryk, at bogen handler om dem, der sandsynligvis vil blive placeret eller selv vælger at leve på ydersiden af samfundet, men uden endnu at have oplevet det sådan. *Outsiderne* kan give det indtryk, at det handler om dem, der allerede lever uden for samfundet. Et begreb,

der bliver brugt flere gange i bogen til at beskrive ungdommen med, er *marginal*, og måske er det det bedste begreb at bruge med dets antydning til det modsatte af central og accepteret. For at forklare hensigten med titlen – og bogen – har forfatteren i en samtale selv foreslået den engelske titel *The Misfits*. Tydeligvis inspireret af filmen af samme navn med Marilyn Monroe. Bogen dækker *alle* disse betydninger i den forstand, at den fokuserer på de unge, der lever i et grænseland, hvor de på en og samme gang befinder sig på indersiden og ydersiden af samfundet. Jeg har i en anden sammenhæng refereret til dette (Dobson, 2004) som en erfaring af inklusiv eksklusion (inkluderende-ekskluderende) i den betydning, at ungdom ikke fuldstændig er en del af det danske samfund og dets mest dominerende kulturformer, men samtidig heller ikke totalt langt væk eller uden for dem.

Flemming Røgilds er dansk etnograf og kultursociolog. Han er kendt gennem sine tidligere bøger for sin interesse for, hvordan etniske minoriteter og indfødte bygger bro mellem deres respektive kulturer, sådan at der opstår "hybrid" kulturer og identiteter. Et af hans tilbagevendende temaer har været begrebsparret "rødder og ruter" ("roots and routes"). Rødder som identisk med slægtslinje og mere konservative opfattelser af samfundet og nationen. Og ruter identificerer dem, der – hovedsageligt medlemmer af etniske minoriteter – er eller kan være villige til at genforhandle deres egne rødder i en ny kontekst – som veje og hybrid identiteter. Dette begrebspar minder om den normale adskillelse af etnicitet som tegn på en ægte, nedarvet kultur, i modsætning til en etnicitet, der kan støtte en mere skiftende social stratificering. Så når Røgilds refererer til "ruter" som "nye rødder" ("new roots" s. 113), er det i den forstand, at de er flygtige, flydende "rødder" med strategisk betydning.

Vi bliver præsenteret for case studies af gode erfaringer fra København. Røgilds har lavet interviews med forskellige faggrupper, der arbejder med unge, fx politibetjente, socialarbejdere, lærere og feltarbejdere. Han forsøger at minimere sin

egen tilstedeværelse, så læseren meget sjældent hører det spørgsmål, han stiller. I stedet for læser man fagfolkernes monologer, mens de reflekterer over deres erfaringer.

Man kan sige, at alle de interviewede er entusiastiske snarere end nihilistiske. Læseren hører kun om vellykkede projekter og initiativer. En af de mest illustrative casestudier handler om en ungearbejder og tidligere problemung, der taler om sine erindringer "som at være kommet over på den anden side":

"Også fordi jeg i dag arbejder sammen med dem, der har arbejdet for mig engang. I dag sidder jeg sammen med de sagsbehandlere, der har været inde i min egen familie ... Man får en anden vinkel på samarbejdet på den måde, selv om jeg må indrømme, at det også har været svært at gå over broen til en mere normal tilværelse. Selv om jeg i perioder har haft lyst til at vende tilbage til min tidligere tilværelse, kan man jo ikke vende om, når man er kommet til et bestemt sted på broen." (s. 93)

Det er en anden måde at bruge begrebet bro på, og den bryder med indholdet i ordet andre steder i bogen, nemlig det at splejse flere kulturer. I citatet herover betegner broen en adskillelse mellem dem, der lever med et normsæt, der bliver opfattet som kriminelt, og resten af samfundet. Således argumenterer en af fagfolkene for, at de såkaldt "normløse" kriminelle har en følelse af en solidaritet, der mangler mellem de selvoptagede 'normale' mennesker på den anden side af broen.

I mediedebatten ses den marginale ungdom som farlig, fordi den former bander med kriminelle hensigter. Forskellige rapporter fra det offentlige bliver citeret for at bekræfte dette. Men alle de fagfolk, der bliver interviewet, er uenige i begrebet bander, når det bliver brugt om disse unge. En bande er en hierarkisk struktureret gruppe med et klart defineret lederskab. Casestudierne viser, at de unge muligvis samler sig i grupper, og at de muligvis hænger på gadehjørnerne, men de er ikke velorganiserede og medlemmerne flyder ind og ud. Hvis vi skal finde bander, er det ikke blandt de unge, etniske

minoritetsgrupper. Så er det blandt de danske, hvide unge, og de har en stærkt racistisk undertone. (s. 215) En af de interviewede er familierådgiver på en politistation. Han siger, at selv om den etniske minoritetsungdom ikke etablerer bander, så er der store fare for, at de, hvis de ofte nok bliver defineret af de voksne som bander, vil begynde at opføre sig som sådanne. (s. 38) Faren består i, at det bliver en selvopfyldende profeti.

Det andet tema, som nævnes i bogens undertitel, er kultur møder. Her er Røgilds interesseret i de typer af møder, der finder sted mellem de forskellige etniske grupper af unge og de danske. De præsenterer muligheden for "trans-kulturelle dialoger" (som han kalder dem på side 113). Mere generelt er de eksempler på brobygning. Mange af de unge ser ud til at være vokset op sammen og har ingen problemer med at blande sig med hinanden. Det er forældrene, der har problemer og er tilbageholdende. Tag for eksempel den måde, hvormed fagfolkene får gang i møder mellem den marginale etniske ungdom og deres egne familier. Nogle af de unge har mistet respekten for forældrene, især for fædrene, der ofte har været helt fraværende i hjemmesfæren på grund af lange arbejdsdage. De unge ser på deres egne familier som gammeldags og bundet af traditionen. I ét projekt blev der gjort store anstrengelser for at inkludere forældrene i diskussioner med deres utilfredse unge. (s. 41) Der blev skabt en situation og en arena, hvor parterne kunne mødes og drøfte deres kulturelle forudsætninger.

Socialpædagogik er det sidste tema, som bliver nævnt i bogens undertitel. Det handler om sociale relationer og sociale kompetencer, og om hvordan lærerens praksisfelt bliver flyttet væk fra klasseværelset, selv om nogle fortalere fortsat vælger at fokusere på de sociale forhold i klasseværelset, når de snakker om socialpædagogik. At flytte pædagogikken væk fra klasseværelset ligger tæt op ad det, jeg har valgt at kalde storbypædagogik (Dobson, 2005). Storbypædagogik er ifølge min definition karakteriseret ved noget, der foregår på den uformelle storbyscene snarere end i en institutionaliseret og for-

maliseret pædagogik med vedtagne læreplaner. Det handler om en optagethed af den individuelle og den kollektive identitetsstrukturering, eller identitetsdannelse, som det hedder på pædagogsprog, og om hvordan den finder sted i byens rum. I mange af de case studies, der bliver præsenteret af Røgilds, finder man den samme dybe interesse for storbypædagogik og interesse for at okkupere og bevæge sig gennem de urbane rum. Feltarbejderne, der følger de marginale unge, praktiserer socialpædagogik som storbypædagogik.

Når Røgilds forbinder socialpædagogikken med den marginale etniske ungdom og storbyerfaringer, er hans bog helt på toppen og allermest læseværdig. Det modsatte er måske tilfældet, når han kommenterer bander og kultur møder. Hans definition af, hvad der opfattes som bander, er ikke ny heller ikke hans fokus på det transkulturelle.

Jeg har fundet fem forskellige former for socialpædagogik i de forskellige case studies – en mere opmærksom læser kan måske finde flere. Den første er grænsepædagogik, et begreb han har taget fra Giroux (1990, 1994). Den handler om, hvordan de unge fungerer som etniske entreprenører, der udvider de kulturelle grænser, bemægtiger sig dem og bevæger sig ud over dem.

Den anden slags socialpædagogik, som læseren møder, er konsekvenspædagogik. Den handler om ungdomsarbejdere, som i sidste ende må sige nok-er-nok, selv om de lytter til de marginale unges krav. Som en af de professionelle udtrykker det: "... man gør det for at markere grænserne, og de unge gør i realiteten det samme". (s. 120)

Den tredje slags socialpædagogik, der bliver trukket frem, bliver ofte brugt sammen med konsekvenspædagogikken. Det er "bolsje" pædagogikken. (s. 148) Det man mener med bolsjepædagogik er: "Du skal gøre, som jeg siger, så bliver du belønnet med noget, du godt kan lide". I en pædagogisk sammenhæng er dette en version af behaviorismen.

Den fjerde socialpædagogik er relationspædagogik. Der er flere referencer til den, og den går simpelthen ud på at skabe situ-

Flemming Røgilds

ationer, hvor den professionelle kan lytte til de unge, enten individuelt eller i grupper. Mange af de marginale unge mangler voksenkontakt. Formålet med dialogen med en voksen fagkyndig er at opbygge et tillidsforhold hos den unge til voksne. (s. 125) Det handler også om at vise og udtrykke kærlighed (s. 162-3) og om at høre på deres fortælling.

Den sidste form for socialpædagogik er den, som Røgilds kalder ung-til-ung pædagogik. Det er marginale unge, der har klarret at "komme op på sporet igen" og er blevet ansat som pædagoger for andre marginale unge. (s. 24, 171-2) De bliver selvfølgelig vigtige rollemodeller som ligestillede for de marginale og sårbare unge.

Et af de sidste kapitler i Flemming Røgilds bog handler om Benjamin Hermansen. En ghanesisk-norsk ung, som blev dræbt af nynazister i Oslo. Røgilds har interviewet forskellige mennesker i Oslo og bedt dem reflektere over tilstanden i Norge med hensyn til interkulturelle relationer. En ting er helt tydeligt: Fordi han blev myrdet af en nazist, blev den efterfølgende norske debat fokuseret på traditionel racisme i stedet for på, hvorvidt Benjamin, og andre som ham, har fået lov til at forme en dobbeltidentitet (for eksempel ghanesisk-norsk). I det sidste kapitel, hvor Røgilds opsummerer med udgangspunkt i sine casestudier, vender han tilbage til denne pointe. Så længe det danske samfund nægter at lade etniske

unge opdyrke en dobbeltidentitet, baseret på deres forældres kultur og deres eget møde med den danske hverdagskultur, så længe vil de være tvunget til at leve med "hjemløsheden som hjem" ("homelessness as a home").

Røgilds har skrevet en bog, der giver praktiske råd uden at opstille en lang liste af anbefalinger i slutkapitlet. Derimod bliver rådene givet af dem, han har snakket med. Og de ligger indlejret i det, de fortæller. Det er dem, der er eksper-

terne. Dette er ensbetydende med en nedtoning af den rolle, akademikere har haft som de mest værdifulde kilder til viden. Heggen, Fauske og Øias bøger er mere traditionelle i den forstand, at de påtager sig rollen som intellektuelle, der på lang afstand vurderer de unges hverdagserfaringer. Dermed være ikke sagt, at deres bøger ikke har nogen betydning. De giver et værdifuldt overblik over aktuelle teorier og empiriske data om unge. Men til mere viderekomne studerende og forskere inden for ungdomsstudierne, vil jeg anbefale Røgilds bog; især fordi han flytter ungdomsstudierne ind i socialpædagogikens felt og viser, hvordan man i praksis faktisk kan arbejde "sammen" med de unge.

LITTERATURLISTE:

- Dobson, S.: *Cultures of Exile and the Experience of Refugeeeness*. Bern, Peter Lang 2004.
- Dobson, S.: *Urban Pedagogy – the Forgotten Field*. Oplæg til konferencen "International Sociology of Education", London, 3.-5. januar 2005.
- Giroux, H.: Rethinking the Boundaries of Race and Ethnicity. Offentliggjort i: *Journal of Urban and Cultural Studies*, Vol. 1, nr. 1 1990.
- Giroux, H.: Insurgent Multiculturalism and the Promise of Pedagogy. Offentliggjort i: *Multiculturalism: A Critical Reader*. Goldberg, D. (red.): Oxford, Blackwell 1994.

NOTE:

1. En tidligere version er udkommet på engelsk i tidskriftet *Nordisk Pædagogikk*.

Stephen Dobson er lektor i pædagogik på Høgskolen i Lillehammer.

Oversat fra norsk / engelsk af Lissi Nordahn.